PARTICULARITĂŢILE IMPACTULUI JUSTIŢIEI RESTAURATIVE LA SOLUŢIONAREA CAUZELOR PENALE

Marinela ROMANCIUC ,

studentă , anul IV , Facultatea de Drept , Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.157:343.163 E-mail : rm.marinela@gmail.com

În contextul unei justiții moderne centrate pe drepturile și libertățile omului , fenomenul medierii și conceptul de justiție restaurativă ocupă un loc central în eforturile de reformare și umanizare a sistemelor judiciare. În acest sens, medierea penală – ca expresie practică a justiției restaurative – oferă un cadru în care victima și făptuitorul pot ajunge la un consens, cu sprijinul unei terțe părți neutre – mediatorul , reducând astfel din tensiunea conflictuală și contribuind la reconstrucția raporturilor sociale. Investigarea aprofundată a impactului medierii asupra procesului penal, atât în dimensiunea sa penală, cât și în cea civilă , ne permite a analiza comparativ și simultan trei instituții distincte a căror aplicare însă poate fi combinată sau completată reciproc uneori : instituția medierii , instituția retragerii plângerii prealabile și instituția împăcării .

Justiția restaurativă se conturează ca o alternativă viabilă la modelul retributiv tradițional, accentuând repararea prejudiciului, reconcilierea între victimă și infractor și implicarea eficientă a tuturor subiecților vizați în procesul de soluționare a conflictelor penale.

Acest mecanism de soluționare alternativă a conflictului penal – medierea , are rădăcini profunde în practicile tradiționale ale societăților de-a lungul istoriei . Această dimensiune istorică adaugă legitimitate reintegrării lor în justiția modernă , iar datorită cadrului normativ internațional care susține dezvoltarea medierii și promovează aplicarea ei , inclusiv prin recomandările Consiliului Europei și directivele Uniunii Europene , analizând experiențele statelor în care medierea penală este implementată cu succes , ne permite a conştientiza necesitatea armonizării și eficientizării cadrului legislativ național orientat spre umanizarea politicilor penale .

Purtând un caracter specific de alte tipuri de mediere , medierea penală se derulează paralel cu urmărirea penală și nu substituie procesul penal [3]. Medierea are efecte mai pronunţate dacă se utilizează în faze incipiente ale procesului, pe cât se poate, cu implicarea părţilor în acţiuni procesuale, evitând astfel efectul psihologic negativ care îl lasă acestea asupra persoanelor , iar soluționarea cât mai rapidă a conflictului penal între părți îi garantează victimei obținerea cât mai rapidă și eficientă a despăgubirilor [1, p.12]. Fiind o modalitate facultativă de soluționare a cauzei penale , părțile pot decide oricând momentul demarării acestui proces , cu respectarea terme-

nilor legali , precum şi renunţarea la acest procedeu , ce le garantează în continuare respectarea confidenţialităţii informaţiilor procesate , precum şi respectarea principiului prezumţiei nevinovăţiei [3].

În cadrul unui proces penal , medierea penală poate fi aplicată simultan fie odată cu retragerea plângerii prealabile de către victimă [1] , fie odată cu împăcarea victimei şi a făptuitorului [2]. Părţile pot opta pentru soluţionarea prin mediere atât a conflictelor penale ce pot duce la încetarea urmăririi penale şi înlăturarea răspunderii penale conform art.276 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova sau conform art.109 al Codului penal al Republicii Moldova , rezolvând aspectele de natură penală şi civilă definitiv şi total , fie părţile unui conflict penal pot soluţiona prin mediere doar latura civilă a cauzei penale în cazul în care pentru anumite categorii de infracţiuni încetarea urmăririi penale nu este posibilă . Părţile deţin această oportunitate şi drept de a decide soarta unui proces penal prin apelarea la mediere , odată cu demararea unui proces penal şi până la soluţionarea cauzei în instanţa de apel , cu anumite limite stabilite de lege .

Atât retragerea plângerii prealabile, cât şi împăcarea părţilor , fiind cauze care înlătură răspunderea penală , acestea produc efecte în plan procesual penal numai cu privire la latura penală a cauzei penale . Alta este situaţia în cazul încheierii unei tranzacţii de mediere care în plan principal prevede situaţia rezolvării acţiunii civile şi acoperirea prejudiciului produs prin infracţiune victimei, iar în plan secundar dacă părţile consimt , poate prevedea şi aspecte privitor la latura penală în cazul în care sunt prezente infracţiuni pentru care este posibilă încetarea urmăririi penale la etapa urmăririi penale sau încetarea procesului penal în şedinţa de judecată la etapa judecării cauzei .

Fiind pasibilă de aplicare tuturor categoriilor de infracţiuni ,medierea produce efecte distincte în dependenţă de categorie şi tip de infracţiune . În cazul aplicării medierii asupra categoriilor de infracţiuni pentru care legea prevede posibilitatea încetării procesului penal , cum sunt şi situaţiile de împăcare şi de retragere a plângerii prealabile , efectele benefice ale medierii asupra situaţiei părţilor sunt incontestabile . Din perspectiva infractorului, medierea creează oportunitatea asumării responsabilităţii într-un cadru non-punitiv, ceea ce poate favoriza reintegrarea socială. Prin acceptarea dialogului cu victima şi compensarea prejudiciului, infractorul se poate implica într-un proces de conştientizare şi schimbare comportamentală, aspecte care lipsesc adesea în procedura penală clasică. În ceea ce priveşte efectele medierii asupra răspunderii penale şi pedepsei penale, din perspectiva infractorului, medierea poate conduce la înlăturarea răspunderii. Acest aspect are o importanţă majoră, întrucât permite evitarea consecinţelor juridice grave ce decurg din condamnarea penală , oferindu-i făptuitorului şansa la reabilitare socială . În celelalte cazuri , pentru categoriile de infracţiuni pentru care legea nu prevede posibilitatea încetării procesului penal , medierea sub aspectul laturii civile are scopul de a-i crea făptuitorului condiţii favorabile de contribuire la soluţionarea acţiunii civile în favoarea victimei , fapt ce îi garantează atenuarea pedepsei penale. Astfel, instanţa poate ţine cont de disponibilitatea inculpatului de a colabora, de a repara prejudiciul şi de a se angaja într-un proces de

reconciliere, toate acestea reflectându-se într-o pedeapsă mai blândă . Din perspectiva victimei, indiferent de soarta laturii penale , medierea îi oferă posibilitatea participării active la procesul de rezolvare a conflictului penal, permiţându-i acesteia să-şi exprime poziţia, să obţină explicaţii şi, cel mai important, să contribuie la forma reparaţiei într-un cadru confidenţial. Medierea are un efect reparator şi psihologic profund, ajutând victima să recapete un sentiment de justiţie şi control asupra situaţiei , cu evitarea revictimizării sale , aspect specific procedurii de soluţionare tradţionale a cauzei penale. Medierea în latura civilă este adesea preferabilă unei soluţii judecătoreşti, întrucât favorizează reparaţia concretă şi rapidă a prejudiciului , cu posibilitatea executării reale şi asigurate a acţiunii civile . Instituţiile statului, în special instanţele şi organele de urmărire penală, sunt de asemenea beneficiari indirecţi ai medierii în cauzele penale. Reducerea volumului de muncă, accelerarea soluţionării cauzelor şi creşterea gradului de satisfacţie a părţilor implicate sunt doar câteva dintre efectele pozitive resimţite la nivel instituţional. Pentru instanţele de judecată, medierea are un efect de filtrare a cauzelor care necesită o soluţionare judiciară mai rapidă, permiţând o concentrare mai bună asupra litigiilor complexe. De asemenea, instanţele beneficiază de şansa degrevării lor de dosare , adică scăderea numărului de dosare aflate pe rol , ceea ce înseamnă şi reducerea cheltuielilor judiciare. Pentru organele de urmărire penală, medierea introduce o dimensiune de flexibilitate şi eficienţă. Posibilitatea încetării dosarelor în fază incipientă, atunci când părţile ajung la un acord voluntar, permite redistribuirea resurselor către cauze mai grave sau mai complexe, fără a afecta drepturile fundamentale ale participanţilor. Totodată, promovarea medierii ca practică uzuală în procesul penal contribuie la consolidarea unui sistem de justiţie modern, orientat spre reconciliere,reparaţie efectivă şi responsabilizare.

Rezultatele chestionarului aplicat mediatorilor indică faptul că medierea penală este percepută ca un instrument util, însă subutilizat în practică. Motivele invocate includ lipsa de informare a justiţiabililor, lipsa implicării organelor judiciare în promovarea medierii şi un cadru legal insuficient armonizat. În acest context, promovarea medierii nu trebuie să fie un deziderat teoretic, ci un obiectiv strategic naţional.

În concluzie, putem afirma că promovarea reală a medierii penale presupune nu doar modificări legislative, ci şi o schimbare de paradigmă în mentalitatea sistemului judiciar. Medierea trebuie privită ca un proces centrat pe om, pe reconciliere şi pe responsabilitate, nu ca o simplă cale procedurală alternativă. Doar în acest mod se poate atinge o justiţie echitabilă, eficientă şi restaurativă, în acord cu nevoile reale ale societăţii contemporane.

Referinţe:

• *Acte normative naţionale :*

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.12 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002. În : Monitorul Oficial al Republicii Moldova , 2002 , nr.128-129 . În vigoare din 12 iunie 2003.

3. Legea nr.137 din 03.07.2015 cu privire la mediere//Monitorul Oficial al RM Nr.224-233 din 21.08.2015.

• *Monografii/articole de specialitate :*

4. IRP, Dolea , I., Zaharia, V., Rotaru, V., Gribincea, L., Dilion, M., Gladchi, Gh. Raport : Medierea penală în Republica Moldova, Chişinău , 2010.

Recomandat
***Igor DOLEA**, dr. hab., prof.univ.*